

Rolul judecătorului național în aplicarea dreptului UE privind egalitatea

Amelia-Raluca Onișor, judecător, Curtea de Apel București, formator INM

Finanțat în cadrul Programului „Drepturi, Egalitate și Cetățenie 2014-2020” al Comisiei Europene

This Photo by Unknown Author is licensed under CC BY

1

Finanțat în cadrul Programului „Drepturi, Egalitate și Cetățenie 2014-2020” al Comisiei Europene

Aplicarea directivelor anti-discriminare

Aspecte practice privind trimiterea preliminară

2

Aplicarea directivelor anti-discriminare

Legislație anti-discriminare UE

- **Drept primar:**
  - Articolul 21 (nediscriminare), 23 (egalitatea între femei și bărbați), 33 (viața de familie și viața profesională) din Carta drepturilor fundamentale
  - Articolele 2, 3 alineatul (3), 8 din TUE
  - Articolul 10 din TFUE
- **Drept secundar:**
  - Directiva privind egalitatea de tratament (2000/78/CE)
  - Directiva privind egalitatea de gen privind bunurile și serviciile (2004/113/CE)
  - Directiva privind punerea în aplicare a principiului egalității de șanse și al egalității de tratament între bărbați și femei în materie de încadrare în muncă și de muncă (reformare) (2006/54/CE)
  - Directiva privind dreptul la reîntregirea familiei (2003/86/CE)

Aplicarea dreptului UE în materie de anti-discriminare de către instanțele naționale

Conservarea efectului util al dreptului UE

- **Principiul supremației**
- **Efect direct**
  - 1. la expirarea termenului, dacă directiva nu a fost transpusă sau a fost transpusă incorect
  - 2. dispoziția să fie suficient de precisă, clară și incondiționată
- **Efect indirect** – interpretarea conformă

3

Legislație anti-discriminare UE

- **Drept primar:**
  - Articolul 21 (nediscriminare), 23 (egalitatea între femei și bărbați), 33 (viața de familie și viața profesională) din Carta drepturilor fundamentale
  - Articolele 2, 3 alineatul (3), 8 din TUE
  - Articolul 10 din TFUE
- **Drept secundar:**
  - Directiva privind egalitatea de tratament (2000/78/CE)
  - Directiva privind egalitatea de gen privind bunurile și serviciile (2004/113/CE)
  - Directiva privind punerea în aplicare a principiului egalității de șanse și al egalității de tratament între bărbați și femei în materie de încadrare în muncă și de muncă (reformare) (2006/54/CE)
  - Directiva privind dreptul la reîntregirea familiei (2003/86/CE)

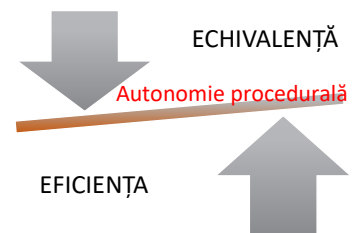
4

Aplicarea dreptului UE în materie de anti-discriminare de către instanțele naționale

---

- Aplicare *ex officio* a dreptului UE
- Autonomie procedurală
- Protecție judiciară efectivă (art. 4 (2) + 19 TUE +47 Cartă)
(Impact, C-268/06)

5

Aplicarea dreptului UE în materie de anti-discriminare de către instanțele naționale

---

Conservarea efectului util al dreptului UE

- Principiul supremației
- Efect direct –
  - 1. la expirarea termenului, dacă directiva nu a fost transpusă sau a fost transpusă incorect
  - 2. dispoziția să fie suficient de precisă, clară și necondiționată
- Efect indirect – interpretarea conformă

6

Efect direct. Legislație primară

Condiții? – clare, precise,
necondiționate și să nu necesite
măsuri complementare

Ce fel de efect direct? –vertical +
orizontal (*Van Gend en Loos*,
26/62, *Mangold* – C-144/04- pp
gen)

Articolul 157 TFUE?

7

Articolul 157 TFUE

CJUE, K e.a. și alții Tesco Stores Ltd., C-624/19,
EU:C:2021:429

- articolul 157 TFUE - caracter imperativ, interdicția discriminărilor între lucrătorii de sex masculin și lucrătorii de sex feminin se impune nu doar acțiunii autorităților publice, ci se extinde în egală măsură asupra tuturor convențiilor care au ca scop reglementarea în mod colectiv a muncii salariate, precum și asupra contractelor între particulari
- produce efecte directe prin crearea în favoarea particularilor a unor drepturi pe care instanțele naționale au ca misiune să le protejeze

8

Efect direct.
Legislație
secundară.
Directivă

- Condiții? - clare, precise, necondiționate + SM nu a transpus directiva în termen sau nu fost transpusă corect
- Ce fel de efect direct?
  - ✓ vertical, ~~orizonta~~ (Van Duyn, 41/74, Ratti, 148/78)
  - ✓ statul nu o poate invoca împotriva particularului (Marshall, 152/84)
  - ✓ indirect - dacă norma e incompletă juridic, interpretarea armonioasă (von Coslon, 14/83)
  - ✓ incidental – mai puțin în privința obligațiilor + interpretare armonioasă (CIA Security International SA, C-194/94)

Aspecte practice privind trimiterea preliminară

IMPORTANȚĂ

- Colaborare
- Cooperare
- Dialog
- Comunicare

Obiectul trimiterii

DREPTUL UE

• Dacă este aplicabil în prezent
• Nu dacă dreptul UE nu este aplicabil temporar (Emanari SRL, C-286/78)

Drept național – aplicabilitatea în timp a deciziilor Curții Constituționale (Ripanu, C-407/15)

↓

– nici chiar atunci când se invocă dispozițiile Cartei, fără a se pune în aplicare dreptul UE (EY, C-723/18; Corpul Național al Poliștilor, C-434/11)

Decizie-TP – modalitate de contestare a unei HP anterioare (Wunsche, C-609/03)

CINE? Respingerea cererii de sesizare

• Cerință obligatorie – MOTIVARE – articolul 47 Cartă și art. 6 CEDO

CJUE, Consiliul Italian Management, C-662/19

motivarea deciziilor sale trebuie să evidențieze în ce măsură problema de drept al Uniunii ridicată nu este relevantă pentru soluționarea litigiului, fie că interpretarea dispozițiilor în cauză a dreptului Uniunii se bazează pe jurisprudența Curții, fie că ține de o problemă juridică de competența instanțelor naționale de ultim grad sau revizibilă care nu ține de competența instanțelor naționale de ultim grad.

În Cauza EDO, 13 februarie 2020, Șerif Păstăur v. Frontal

Nu înseamnă că CEDO garantează un drept la TP în Curții EDO, 24 aprilie 2020, Roșter c. 26/04 de stat

Tipuri de trimitere

INTERPRETARE

- TRATATE
- Legislație secundară (regulamente, directive)
- Acte neobligatorii?

STABILIREA VALIDITĂȚII

- TRATATE
- Legislație secundară (regulamente, directive)
- Acte neobligatorii?

IMPORTANTĂ

- Colaborare
- Cooperare
- Dialog
- Comunicare

11

Scopul procedurii

- acces instanțelor naționale la asistență în soluționarea chestiunilor de interpretare a dreptului UE
- uniformizarea interpretării și aplicării dreptului UE
- dezvoltarea dreptului UE
- protecția drepturilor particularilor

12

Articolul 19 TUE

„(3) Curtea de Justiție a Uniunii Europene hotărăște în conformitate cu tratatele:

[....]

(b) cu titlu preliminar, la solicitarea instanțelor judecătorești naționale, cu privire la **interpretarea** dreptului Uniunii sau la **validitatea** actelor adoptate de instituții;
[....]”

13

Articolul 267 TFUE

(1) CJUE este competentă să se pronunțe, cu titlu preliminar, cu privire la:

- (a) interpretarea tratatelor;
- (b) validitatea și interpretarea actelor adoptate de instituțiile, organele, oficiile sau agențiile Uniunii

(2) Dacă o asemenea chestiune se invocă în fața unei instanțe dintr-un SM, această instanță **poate**, în cazul în care apreciază că o decizie în această privință îi este necesară pentru a pronunța o hotărâre, să ceară Curții să se pronunțe cu privire la această chestiune.

(3) Dacă o asemenea chestiune se invocă într-o cauză pendinte în fața unei instanțe naționale ale cărei decizii nu sunt supuse unei căi de atac în dreptul intern, această instanță **este obligată** să sesizeze Curtea;

(4) În cazul în care o asemenea chestiune se invocă într-o cauză pendinte în fața unei instanțe judecătorești naționale privind o persoană supusă unei măsuri privative de libertate, Curtea hotărăște în cel mai scurt termen.

14

Obiectul trimiterii

DREPTUL UE

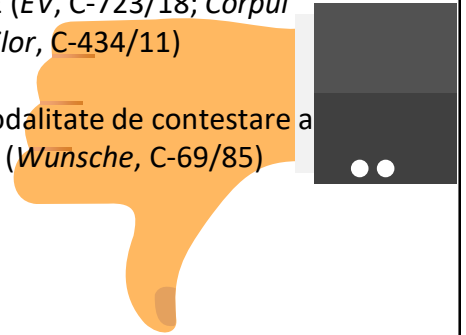
- dacă este aplicabil litigiului
- NU dacă dreptul UE nu e aplicabil temporal (*Exmitiani SRL*, C-286/16)

Drept național – aplicabilitatea în timp a deciziilor Curții Constituționale (*Rîpanu*, C-407/15)

- nici chiar atunci când se invocă dispozițiile Cartei, fără a se pune în aplicare dreptul UE (*EV*, C-723/18; *Corpul Național al Polițiștilor*, C-434/11)

Decizie TP - modalitate de contestare a unei HP anterioare (*Wunsche*, C-69/85)

15

Cazuri
particulare de
punere în
aplicare a
dreptului UE

---

cauze privind **măsurile naționale care intră în domeniul de aplicare *ratione materiae și personae* a unei directive**, înainte de expirarea termenului de transpunere (a se vedea hotărârea *Mangold*, C-144/04);

---

cauze privind **dispozițiile naționale de drept procedural care afectează sau reglementează exercitarea drepturilor (ordinare) garantate de dreptul UE** (cum ar fi dreptul de a obliga statul membru la repararea daunelor cauzate persoanelor fizice sau juridice prin faptul neimplementării la timp a unei directive: a se vedea Hotărârea din 22 decembrie 2010, *DEB*, C-279/09, Rec., I-13849).

16

Punerea în aplicare a dreptului UE

IMPLEMENTARE POZITIVĂ

- SM execută anumite obligații care îi revin potrivit dreptului UE

IMPLEMENTARE NEGATIVĂ

- derogarea de la aplicarea UE nu se poate face prin încălcarea dreptului UE

Hotărârea din 30 aprilie 2014 , Pflieger, C-390/12

17

?

Articolul 7 alineatul (1) din Directiva 2003/88 statuează:

„ Statele membre iau măsurile necesare pentru ca orice lucrător să beneficieze de un concediu anual plătit de cel puțin patru săptămâni în conformitate cu condițiile de obținere și de acordare a concediilor prevăzute de legislațiile și practicile naționale.

Prin legislația de transpunere, se acordă 5 săptămâni lucrătorilor. Într-un litigiu național, se invocă faptul că respectivul calcul al zilelor care excedează celor 4 săptămâni prevăzute de directivă este discriminatoriu și se invocă Carta (art. 31- condiții echitabile de muncă)

Este aplicabilă directiva? Este aplicabilă Carta? Se poate formula trimitere preliminară pentru a se stabili dacă dreptul intern este conform dreptului UE?

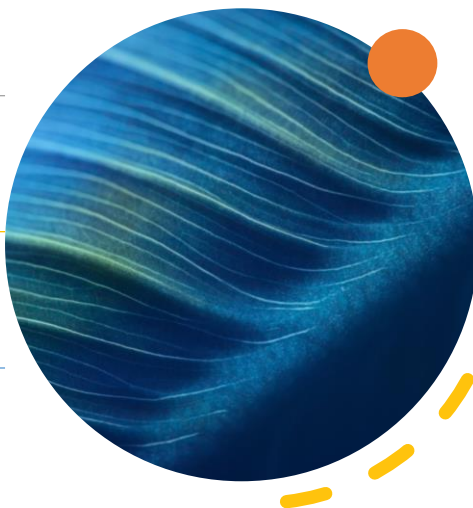
18

Răspuns

NU este aplicabilă directiva, nici cartă

Dispoziții mai favorabile acordate de statele membre - C-609/17 și C-610/17, Terveys și AKT

„53 Or, atunci când dispozițiile dreptului Uniunii în domeniul în cauză nu reglementează un aspect și nu impun nicio obligație specifică statelor membre în privința unei situații date, reglementarea națională pe care un stat membru o adoptă în ceea ce privește acest aspect se situează în afara domeniului de aplicare al cartei, iar situația în cauză nu poate fi apreciată în raport cu dispozițiile acesteia din urmă.
54 Prin urmare, [...] statele membre nu efectuează o punere în aplicare a acestei directive, în sensul articolului 51 alineatul (1) din cartă”.

19

Tipuri de trimitere

INTERPRETARE

- TRATATE
- Legislație secundară (regulamente, directive)
- Acte neobligatorii?

STABILIREA VALIDITĂȚII

- ~~TRATATE~~
- Legislație secundară (regulamente, directive)
- Acte neobligatorii?

20

CINE?

Respingerea cererii de sesizare

- Cerință obligatorie – MOTIVARE – articolul 47 Cartă și art. 6 CEDO

- CJUE, *Consortio Italian Management*, C-561/19

- motivele deciziei sale trebuie să evedențieze fie că problema de drept al Uniunii ridicată nu este relevantă pentru soluționarea litigiului, fie că interpretarea dispoziției în cauză a dreptului Uniunii se bazează pe jurisprudența Curții, fie, în lipsa unei asemenea jurisprudențe, că interpretarea dreptului Uniunii s-a impus instanței naționale de ultim grad cu o evidență care nu lasă loc niciunei îndoieli rezonabile.

- H Curții EDO, 13 februarie 2020, *Sanofi Pasteur c. Franței*

• Nu înseamnă că CEDO garantează un drept la TP (H Curții EDO, 24 aprilie 2018, *Baydar c. Țările de Jos*)

21

CINE?

Nevoie de sesizare. TP în interpretare

Instanță națională ale cărei hotărâri sunt susceptibile de a fi atacate – **drept**

Instanță națională de ultim grad de jurisdicție - **obligație**

22

CINE?

Sunt unele instanțe preferate?

- **NU**
- Nevoie de sesizare ~~ierarhia internă~~
(*Cartezio*, C-210/06; *Francisco Gutierrez Naranjo*, C-154/15, C-307/15, C-308/15)
- Importanța cauzei CJUE gradul instanței
Chez, C-83/14 - Administrativen sad Sofia-grad (primă instanță administrativă)
Coman, C-673/16 – CCR (pe rolul Judecătoriei S5 București)

23

CINE?

TRIMITERE OBLIGATORIE INTERPRETARE

- Obligație absolută? **NU!**

Excepții

- 1. Lipsa pertinentei
- 2. Act éclairé
- 3. Act clair

24

CJUE, *Consortio Italian Management*, C-561/19

- Articolul 267 TFUE trebuie interpretat în sensul că o instanță națională ale cărei decizii nu sunt supuse vreunei căi de atac în dreptul intern trebuie să își îndeplinească obligația de a sesiza Curtea cu o chestiune referitoare la interpretarea dreptului Uniunii invocată în fața sa, cu excepția cazului în care constată că această chestiune nu este relevantă sau că dispoziția de drept al Uniunii în discuție a făcut deja obiectul unei interpretări din partea Curții ori că interpretarea corectă a dreptului Uniunii se impune cu o asemenea evidență încât nu lasă loc niciunei îndoieli rezonabile.

25

CINE?

ATENUAREA OBLIGAȚIEI

Testul CILFIT (283/81)

28/62-30/62, *Da Costa*

**CJUE s-a pronunțat asupra
problemei de drept UE**

ACT ÉCLAIRÉ

**Interpretarea corectă a dreptului
UE este evidentă pentru:**

- instanțele naționale din alte SM
- CJUE
- în toate versiunile lingvistice oficiale
- în terminologia proprie a dreptului UE
- în lumina dreptului UE privit în ansamblu

ACT CLAIR

26

CINE?

ATENUAREA OBLIGAȚIEI. Act clair. Dezvoltări recente

- *X și van Dijk*, C-72/14 și C-197/14 – interpretarea trebuie să fie evidentă și pentru instanțele naționale din același stat?
- *Ferreira da Silva*, C-160/14 - interpretarea unui noțiuni de drept UE a dat naștere –unui grad ridicat de incertitudine din partea multor instanțe naționale

ACT CLAIR

27

CINE?

ATENUAREA OBLIGAȚIEI. Act clair. Dezvoltări recente

Consortio Italian Management, C-561/19

- trebuie să țină seama de divergențele dintre versiunile lingvistice ale acestei dispoziții despre care are cunoștință, în special atunci când aceste divergențe sunt prezentate de părți și sunt dovedite.
- existența unor linii de jurisprudență divergente?
- motive de inadmisibilitate care țin de procedura în fața acestei instanțe?

ACT CLAIR

28

REDACTAREA CERERII. INSTRUMENTE

www.curia.europa.eu

Regulamentul de procedură al CJUE
(art.93-118)

Recomandări ale CJUE în atenția
instanțelor naționale, referitoare la
efectuarea trimerilor preliminare
(08.11.2019)

Jurisprudența CJUE

29

CONȚINUTUL CERERII

Este singurul act care se traduce
în toate limbile oficiale ale UE

Art. 94 din Regulamentul de
Procedura al CJUE

Este redat, în esență, în Anexa la
Recomandarile CJUE

30

CONȚINUTUL CERERII

textul întrebărilor preliminare - într-o parte distinctă a cererii, preferabil la început sau sfârșit;

expunerea sumară a **obiectului litigiului** și a **faptelor pertinente**;

dispozițiile de drept național aplicabile și **jurisprudența națională** pertinentă;

dispozițiile de drept UE aplicabile;

motivele care au determinat instanța să aibă **îndoieli** cu privire la interpretarea dispozițiilor de drept UE;

scurt **rezumat al argumentelor părților**;

punctul de vedere al instanței naționale (opțional)

31

Momentul adecvat al trimiterii

- Îndată ce instanța constată că pentru soluționarea cauzei este necesară o decizie asupra interpretării dr. UE;
- Instanța națională trebuie să poată defini cadrul juridic și factual al litigiului, precum și problemele pe care acesta le ridică;
- Trimiterea să se efectueze în urma unei dezbateri în contradictoriu

32

Formularea întrebărilor în interpretare

„articolul 4 alineatul (1) din Directiva 79/7 și articolul 5 litera (b) din Directiva 2006/54 trebuie interpretate în sensul că se opun unei dispoziții naționale care exclude prestațiile de șomaj dintre prestațiile de securitate socială acordate lucrătorilor casnici de un sistem legal de securitate social?” (CJ, C-389/20)

„Directiva 2000/78/CE [...] și Directiva 2006/54/CE [...] trebuie interpretate în sensul că intră în domeniul lor de aplicare dispoziții de drept ale unui stat membru în temeiul cărora, pe de o parte, o parte din quantumul pensiei ocupaționale pe care angajatorul s-a obligat, prin convenție, să îl plătească direct fostului său lucrător trebuie să fie prelevat la sursă de către angajatorul respectiv și, pe de altă parte, indexarea convenită contractual a quantumului acestei prestații este lipsită de efect?” (YS, C-223/19)

Formularea întrebărilor în interpretare

„articolul 7 din Directiva 92/85 trebuie interpretat în sensul că se aplică unei situații, precum cea în discuție în litigiul principal, în care lucrătoarea în cauză efectuează o muncă în schimburi, din care doar o parte în timpul programului de noapte?” (Isabel González Castro, C-41/17)

IMPORTANTĂ CONȚINUT ADECVAT

LIPSA DESCRIERII CADRULUI FACTUAL

CJUE va respinge cererea ca vădit inadmisibilă

- *Ioan Anghel*, C-441/10
- *Wilo Salmson*, C-10/19

35

IMPORTANTĂ RELEVANȚĂ

- lipsă de precizări cu privire la motivele care justifică necesitatea unui răspuns la întrebările preliminare pentru soluționarea litigiului principal – Inadmisibilitate vădită a cererii de decizie preliminară - *UF*, C-105/20

36

+
•

- Ar putea CJUE să solicite instanței de trimitere să complinească lipsurile?

- Principiul strânsei cooperări între CJUE și instanțele naționale
- Lămuriri (art. 101 din Regulament)

37

FORMA CERERII

---

simplă, clară și precisă, fără detalii inutile;

concizia e importantă - 10 pagini ar trebui să fie suficiente;

dactilografiată pe hârtie albă, neliniată, A4;

font obișnuit (Times New Roman, Arial, Courier);

corp- 12 puncte, distanță- 1,5 între rânduri;

toate paginile și **paragrafele trebuie numerotate**;

datată și semnată.

38

CE SE TRANSMITE?

Romania

art. 53 alin. (1) lit. i) din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești:

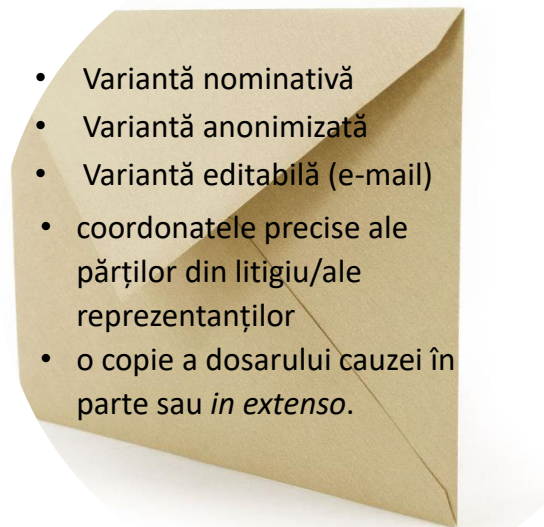
+ se informează MJ

+ se informează AG pentru CJUE

+ se informează INM

- Variantă nominativă
- Variantă anonimată
- Variantă editabilă (e-mail)
- coordonatele precise ale părților din litigiu/ale reprezentanților
- o copie a dosarului cauzei în parte sau *in extenso*.

39

• Amelia Onișor, judecător, Curtea de Apel București, formator INM

• amelia.onisor@inm-lex.ro

40